

24.34x29.9	1/2	6 עמוד	המגזין	מעריב -	04/08/2015	49066951-0
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260						

משחררים כל דסן

ההתלהמות וההסתה שהתפשטו ברשתות החברתיות לאחר פשעי השנאה מוכיחות שוב עד כמה מדובר בזירה שיצאה משליטה • "מספיק מטורף אחד שיושפע מזה כדי לעשות מעשה", מתריעים מומחים בתחום ומבהירים: "אם לא נטפל בזה מהשורש, נאחר את המועד"

אריק בנדר

של נשיא המדינה ריבלין ושל יו"ר הכנסת יולי ארלשטיין, שיצא להגנת הנשיא וספג גם הוא ביקורת מתלהמת בשל כך, היא תופעת ה"הומופיליה", כלומר אהבת הדומה.

"אתה מרגיש די בטוח להתלהם בפייסבוק יותר מאשר בעולם הפיזי בשל היותך מוקף בעיקר באנשים שדומים לך, וזה נותן לך ביטחון", אומרת פרופ' נהון. "במקרה הישראלי, אנשים מחפשים אנשים דומים להם כדי להתלהם ואנשים בעלי השקפות אחרות כדי לתקוף, וזה קשור גם לתופעת העדר שבה אנו רואים קבוצות גדולות של ימין ושמאל נוהרות לכיוון מסוים ואנו מצטרפים אליהן על פי השקפתנו".

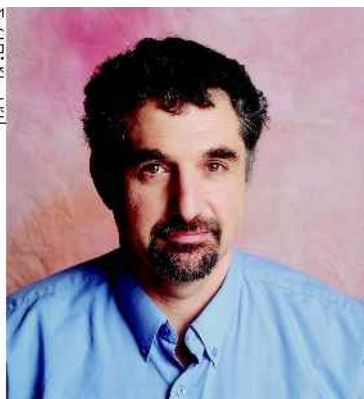
לדברי פרופ' נהון, נקודת הציון בשיח האינטרנטי הישראלי הייתה בתקופת מבצע צוק איתן. "מאז חטיפת הנערים השיח הפך מתלהם יותר וגם ימני יותר מבחינה אמפירית", היא אומרת. "מעדר" כת הבחירות שבאה לאחר מכן רק החרים פה את השיח, שכן פוליטיקאים שאמרו רים להיות מנהיגים ואחרים למתן את השיח דווקא שחררו את הרסן, והקהלים הצופים בהם אמרו: אם הם מתנהגים כך, גם אנחנו יכולים. מאז בעצם המרחק בין הסובלנות וסתימת הפיות התקצר מאוד".

לטענתה, האלימות המילולית והפיזית מחוץ לעולם המקוון יצרו סוג של הרתעה. "אנשים פוחדים להביע דעה", היא אומרת. "כשיש כוז בריונות אתה חושב פעמיים. התופעה של הימים האחרונים היא מרתקת. רשתות חברתיות הן

מוסר ונורמות חברתיות, הרי אף אחד לא יודע מי אתה".

"ממלאים פיהם מים"

"יש נטייה במחקרים אמפיריים לראות שהדעות הרגילות של כל אחד בפייסבוק או ברשתות מוקצנות יותר מדעות שניביע ביוםיום", אומרת פרופ' קריין נהון, מרצה וחוקרת פוליטיקה של המידע באוניברסיטת וושינגטון וכבית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה במרכז הבינתחומי הרצליה. "זאת מפני שאם אתה רוצה שישמו לב אליך, אתה צריך להביע עמדה יותר חדה. שם המשחק הוא שיתוף. ככל שמתפים את המידע שלך, הוא הופך לויראלי ולבלתי נשלט ומהר מאוד הוא מגיע לקבוצות שבחיים לא היית יכולה להגיע אליהם". תופעה שעליה מצביעה נהון, ובה ניתן היה להבחין השבוע בעמודי הפייסבוק

צילום: מדי דן

התמלא באמירות כגון: "דמה ומותה ביידיכם", "שקרן צבוע", "פופוליסט מג'עיל" ו"סגור של רוצחים ומסיתים".

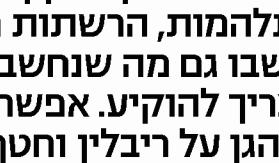
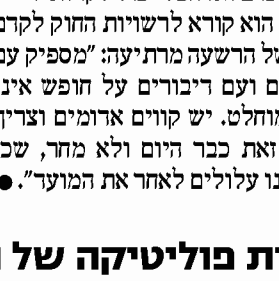
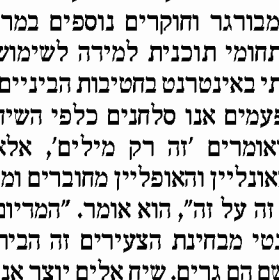
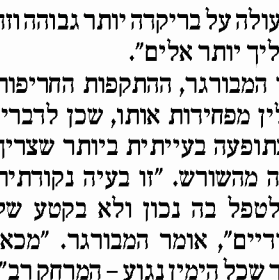
הרשתות החברתיות, ופייסבוק בראשן, הפכו כבר מזמן לזירה להתלהמות, להתנהלות בריונית, לשיימינג ולשיח אלים שחצה מפלגות ומחנות. לדברי ד"ר הילה לוינשטיין ברקאי, חברת סגל בהוג לתקשורת באוניברסיטת אריאל וחוקרת של היבטים פסיכולוגיים בשיח הפוליטי ברשת, ההשתוללות האחרונה ברשת היא תופעה של "אפקט הסרת העכבות". עם זאת, לטענת ד"ר ברקאי, "אף שקל ונפוץ להאשים את הטכנולוגיה בחוליית החברה, קשה להוכיח שהיא האחראית הבלעדית להם. התמונה של הנשיא ריבלין בכאפייה לא שונה מבחינה תוכנית משלטים דומים שהונפו נגד רבין בתקופת פת הסכמי אוסלו. מה שבכל זאת השתנה הוא הפלטפורמה, ובעיקר תכונה אחת שלה: האנונימיות. בניגוד להפגנה פיזית, שדרשה פומביות והזדהות – כל אחד יכול היה לראות אותך נושא שלט: החברים, הבוס בעבודה, המשפחה – בהפגנה ברשת האדם לרוב לא מזהה. האנונימיות עשויה להוביל גם לפריצת גבולות

להבות פשטו בארצנו. להבות של אלימות, להבות של שנאה", אמר בסוף השבוע האחרון נשיא המדינה ראובן ריבלין בכינוס כרציון לאחר רצח הפעוט הפלסטיני עלי דוואבשה בכפר דומא והרצח של שירה בנקי במצעד הגאווה בשבוע שעבר. אבל הלהבות פשטו לא רק ברחובות ובכיכרות העיר, אלא הגיעו גם לבית הנשיא עצמו, או יותר נכון לרף הפייסבוק שלו שהתמלא נאצות, חרפות וגידופים וכלל גם איומים על חייו. בין היתר, גולשים כתבו לריבלין בימים האחרונים בעקבות דבריו: "כוגר, תראה שסופך יהיה גרוע", הוא כונה "נשיא הערבים", היה גם מי שקרא לו "לך תתאסלם" ו"עוכר ישראל" ותמונותיו עטוי כאפייה הופצו ברשת.

בנוסף לכך, לאחר שחבר הכנסת בצ"ל סמוטריץ' (הבית היהודי) פרסם פרטים שבהם גינה את הרקירה במצעד הגאווה ואת הרצח ברומא, גולשים כתבו לו כי "הדם על הידיים שלך", "פשיסט", "חלאת אדם" ועוד. גם עמוד הפייסבוק של יו"ר הבית היהודי, נפתלי בנט, שהיה אמור לנאום בעצרת המחאה במוצאי השבת האחרונה אך התבקש לא להגיע,

פרופסור יאיר עמיחי המבורגר, המרכז הבינתחומי הרצליה (בתמונה): "כשאתה נכנס לעמוד של ריבלין בפייסבוק, אתה רוצה להראות שיש לך קול אינדיווידואלי בקבוצה שלך. הרשת בנויה על רייטינג ואתה צריך לתת מסרים מפוצצים מאירי עיניים. כשמדובר על מאבק אידיאולוגי, כל אחד עולה על בריקדה יותר גבוהה וזה יוצר תהליך יותר אלים"

26.73x32.24	2/2	7	עמוד	המגזין	04/08/2015	49066988-0
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260						

שיח אלים יוצר אנשים אלימים ואז הכל יכול לקרות. ריבלין, בנט, אדלשטיין וסמוטריץ' מימין: פוסטים בפייסבוק מהימים האחרונים

צילום: יונתן זינדל, פלאש 90; איזק, הררי, פלאש 90; מרים אלסטר, פלאש 90

רעיקר שאיתה בן אדם דתי... אתה מפיץ כל כך הרבה דברי הוושנות חנם שאם יש אלוהים הוא יגניש אותך לפני סלם
Reply · 199 · Yesterday at 10:18am

וואוו , אחמד ריבלין , אתה ממש מעורר בחילה!!
July 31 at 3:45pm

דפה של שירה מוכתם על ידי ועל ידי חברי המפלגה שלך . אתם , שהובלתם מסע של שינוי והסתה לאורך שנים נגד קהלה שמבקשה לשוין וראה מה קרה בסוף . הכיפת היתה על הקיר . תפעל לתקן את המעוות ותוכיח במעשים שאנחנו עדיין שייכים לאותו עם.
Reply · 6 · 13 hrs

אי גבול לצבעות, אה? לך להורם שלה ותבקש מהם סליחה שיש לך כאלה בהמות במפלגה, שאיתה מחבל ופערסל אותם ביד אחת נביד השנה מנגב את דמעות התנין שלך. שיכס. אין סליחה מין מחילה

פולטיסט מגעיל. אין אתה לא מתבייש להיות כזה דו פתופי?

י עמ בחר בגורד" או לא בחרחי בסדר או כנראה שתנשא ריבלין לא שיד כעם שלי, או לרפר בני לא שיר לעם שלי !!

פלטין ראובן ריבלין! אתה לא מייצג אותי אתה לא הנשיא שלי!
Like · Reply · 43 · August 1 at 10:48pm

אתה איש מסית נדמ נהיף לך מהאצבעות. מקרה שניסית לשפוט אהו סגב לפני כנסת השבת?
Like · Reply · 64 · Yesterday at 9:54am
21 Rep · 6 · 10 hrs

כל אחד עולה על בריקה יותר גבוהה וזה יוצר תהליך יותר אלים".

לדברי המבורגר, ההתקפות החרטופות על ריבלין מפחידות אותו, שכן לדבריו מדובר בתופעה בעייתית ביותר שצריך לטפל בה מהשורש. "זו בעיה נקודתית שצריך לטפל בה נכון ולא בקטע של הורדת ידיים", אומר המבורגר. "מכאן ועד לומר שכל הימין נגוע – המרחק רב". כדי להתמודד עם התופעה פתחו פרופ' המבורגר וחוקרים נוספים במר"כ הבינתחומי תוכנית למידה לשימוש נאות ואתי באינטרנט בחטיבות הביניים. "הרבה פעמים אנו סלחנים כלפי השיח ברשת ואומרים 'זה רק מילים', אלא שהיום האונליין והאופליין מחוברים ומשפיעים זה על זה", הוא אומר. "המדרום האינטרנטי מבחינת הצעירים זה הבית שלהם. שם הם גרים. שיח אלים יוצר אנשי אלים ואז הכל יכול לקרות". בנוסף הוא קורא לרשויות החוק לקדם חקיקה של הרשעה מרתיעה: "מספיק עם ההיסוסים ועם דיבורים על חופש אינ"ט רטנטי מוחלט. יש קווים ארומים וצריך לעשות זאת כבר היום ולא מאחר, שכן אחרת אנו עלולים לאחר את המועד".

בעידן הדיגיטלי אדם מוציא את כל העצבים בבית ברשתות החברתיות". לדבריו, השיח בפייסבוק וברשתות החברתיות הוא שיח של הורדת ידיים וניסיון לשכנע את הצד השני שאתה הצודק והוא הטועה. "לצערי, גם התקשורת משתפת עם זה פעולה", הוא אומר. "רוב מחנה הימין מתנער מהתופעות הקיצוניות, אבל כשיש עליהם כזה כת"ק שורת ברמה סטריאוטיפית ויש הכללה גסה, זה יוצר מצב הפוך של התגוננות, ואז ההגנה הכי טובה היא ההתקפה. זה תהליך פסיכולוגי מוכר. כשאתה מסמן מטרה כללית, אתה יוצר מצב הפוך על הפוך. במקום שתילחם בשורש הבעיה, אתה יוצר מצב של הזדהות בתוך המינה והם כולם מרגישים מותקפים, ואז במקום להילחם בעשבים השוטפים אתה מוציא את עצמך מתמודד עם מחנה אדיר. בכך אנו רק יוצרים הסלמה של הקונפליקט. כשאתה נכנס לעמוד של ריבלין בפייסבוק, אתה הרוצה להראות שאתה עוד יותר קיצוני, שיש לך קול אינדיווידואלי בקבוצה שלך. הרשת בנויה על רייטינג ואתה צריך לתת מסרים מפוצצים מאירי עיניים. כשמדובר על מאבק אידיאולוגי,

לדבריה, הרשתות לא רק משקפות אלא גם יוצרות מהלך: "מספיק מטורף אחד שיושפע מזה כדי לעשות מעשה. כדי לרצוח את רבין היה מספיק יגאל עמיר אחד. אסור להקל ראש. תופעת העדר מסוכנת וברשתות היא מקצינה. נוטים לעקוב אחרי העדר ועד שקורה אסון כמו ההתאבדות של הפקיד במשרד הפנים שירדו לחייו ברשת – לא מכים על החטא".

"מספיק להסס"

"אנו בתקופה של שיח הקיץ, שיח החום, ואין לי ספק שזה משפיע על אנשי שים", אומר פרופ' איר עמיחי המבורגר, ראש המרכז לחקר הפסיכולוגיה של האינטרנט בבית הספר לתקשורת במר"כ הבינתחומי הרצליה. "זה אולי מגוחך, אבל יש קשר ברור. כשמזג האוויר מתחמם, הטורים עולים וישנה גם תוקפנות."

שיקוף של החברה, אבל זה יותר מכך. ברגע שיש לך כאלה ההתלהמות וההסלמה, הרשתות מעצבות מציאות ויוצרות תהליכים חדשים. הן יוצרות מדרון חלקלק שבו למשל גם מה שנחשב עד לאחרונה כימין רך או מרכז הוא משהו שגם אותו צריך להוקיע. אפשר לראות זאת היטב בפוסט של יו"ר הכנסת, שיצא להגן על ריבלין וחטף".

פרופ' נהון סבורה שהמנהיגים הפוליטיים היו צריכים לגנות יותר ולנסות להרגיע את הרוחות: "לצערי, רבים ממלאים פיהם מים או מגיבים כשנוה להם. פה צריכה להיות אמירה חזקה נגד התופעה של ההסתה והגזענות והניסיון לאלימות פיזית ומילולית. צריכה להיות אפס סובלנות בנושא הזה".

עוד היא קובעת כי האלימות המילולית בפייסבוק וברשתות החברתיות אינה רק נחלתו של הימין; "גם בשמאל יש תגובות מאוד קיצוניות, וגם בו יש אלימות מילולית נוראית".

פרופ' נהון מפנה את תשומת לבנו לכך שמספיקה קבוצה לא גדולה כדי לחולל רעש וליצור רושם שהם הרבה יותר גדולים מכפי שהם באמת. "נשא" לת השאלה כמה מתוך האנשים עדיין ברים כמו קרקס נודד להתלהם בע"מור כזה או אחר, ואז עולה השאלה עד כמה הם מייצגים קהלים גדולים יותר ואיזה סוג של קהלים, היא אומרת. "בהקשר זה הבחנתי באותם מתלהמים ממש מגיבים נגד ריבלין, ואחר כך נכנסים לדף של יו"ר הכנסת ומגיבים אצלו".

צילום: עדי כהן צדק

פרופ' קרין נהון, חוקרת פוליטיקה של המידע (בתמונה): "רשתות חברתיות הן שיקוף של החברה, אבל זה יותר מכך. בעקבות ההתלהמות, הרשתות מעצבות מציאות ויוצרות מדרון חלקלק שבו גם מה שנחשב לאחרונה כימין רך או מרכז הוא משהו שצריך להוקיע. אפשר לראות זאת במקרה של יו"ר הכנסת שיצא להגן על ריבלין וחטף"